

ÇOCUK ve CİNSEL KİMLİK GELİŞİMİ

İnsan gelişiminin önemli bir parçasını kimlik gelişimi oluşturur. Kimlik gelişimi kısaca insanın “Ben kimim?” sorusuna verdiği cevap çerçevesinde şekillenir. Küçük bir bebek büyüdükçe çeşitli kimlikler edinmeye başlar. İlk olarak bir bebeğin kendi ego kimliği gelişir. Bebek büyüdükçe ve konuştuğunda ‘sen’ ile ‘ben’ arasındaki farkı, yani kendi ‘ben’ini ve egosunu keşfeder. Bunun ardından çocuğun cinsel kimliği şekillenmeye başlar. Çocuk, bir erkek ya da kız olduğunu fark eder. “Ben erkeğim” ya da “Ben kızım” dediğinde cinsel kimliğini edinmiş olur.

Çocuklar büyüdükçe, özellikle ergenlik döneminde milli ve dini kimliklerinin farkına varırlar. Kendilerini Türk, Kürt, Alman ya da İngiliz olarak tanımlamayabilirler. Yine bu dönemde bir dini kimlik edinebilirler. Müslüman, Hristiyan, Yahudi, Budist vb. gibi. Ergenlik dönemindeki bir çocuk aşk, iş ve dünya görüşü anlamında çeşitli kimlik denemeleri içinde bulunur ve bu yolla “Ben kimim?” sorusunu cevaplandırmaya çalışır. Birey büyüdükçe kimlikler de artar. İlerleyen yaşlarda her birimiz mesleki kimlik ediniriz. Örneğin, doktor, mühendis, avukat, marangoz, berber ya da ev hanımı gibi. Evlenip çocuk sahibi olduğumuzda ise bir anne ya da baba kimliğine sahip oluruz. Yaşımız ilerledikçe kimliklerimize yenileri eklenir, kimi kimliklerimiz değişir, kimileri de kaybolur.

Kimlik gelişiminin önemli bir bileşeni cinsel kimliktir. Cinsel kimlik, bireyin kendi bedenini ve benliğini, belli bir cinsiyet içinde algılayışı, kabullenışı; duygu ve davranışlarında buna uygun biçimde davranmasıdır. Başka bir deyişle, bireyin kadın ya da erkek olarak kendisinin farkına varması ve kendini kabulüdür. Yani erkeğin kendini erkek olarak algılaması, kabullenmesi ve buna uygun davranış biçimleri sergilemesi, kadının kendini kadın olarak algılaması, kabullenmesi ve buna uygun davranış biçimleri sergilemesidir. Doğal olan, kişinin kendi biyolojik tasarıma uygun bir cinsel kimlik geliştirmesidir.

Çocuklar çok küçük yaştan itibaren hatta iki, üç yaşında kız ya da erkek olduğunu söyleyebilirler. “Annemle biz kızız, babam erkek” gibi tanımlamaları yapabilirler. Cinsel kimlik gelişimi hayatın ilk yıllarında oluşmaya başlar. Çekirdek cinsel kimliğin çocukluğun ilk iki yılında başladığı fakat cinsel kimlik duygusunun yerleşmesinin 3-4 yaş dolayında olduğu belirtilmektedir. Erken çalışmalar, çocukların kendi cinsiyetlerini ortalama 30 aylıkken anlamaya başladıklarını göstermiştir. Dört yaşına gelen bir çocuk, toplumda kadın-erkek ayrımını yapabilir. Kendini kız ya da erkek olarak tarif edebilir. Yaş ilerledikçe kızlar kızlarla, erkekler ise erkeklerle birlikte vakit geçirmeye başlarlar. Çocukların kendi cinsel kimlikleri belirginleştikçe toplumsal normlara göre renk tercihleri, oyuncak tercihleri, kıyafet tercihleri, arkadaş tercihleri kendi cinsel kimliği etrafında şekillenir.

Çocuklarda cinsel kimlik gelişiminin bazı evrelerden geçtiği belirtilmektedir. İlk evrede çocuklar kendilerinin ve başkalarının cinsiyetlerini tanımlamayı öğrenmektedirler. İkinci evrede cinsiyetin zaman içinde değişmediğini anlarlar. Üçüncü evrede ise cinsiyetin görüntüde değiştirilmesiyle ya da yüzeysel değişikliklerle değişmeyeceğini öğrenmektedirler.

Cinsel kimliğin ana belirleyicilerinden birisi biyolojik yapımızdır. Doğuştan sahip olduğumuz cinsel organımız cinsel kimliğimizi belirlemede önemlidir. Ancak cinsiyetimiz, cinsel kimliğimizin tek belirleyicisi değildir. Eğer doğru çevresel faktörler, anne-babanın doğru rehberliği olmazsa, çocuklar kendi cinsiyetine uygun olmayan bir cinsel kimlik geliştirebilirler. Bir erkek kendini kız gibi hissedip kız gibi davranmaya, bazen de kızlar kendilerini erkek gibi hissedip erkek gibi davranmaya başlarlar. Bu durum kişinin kendi cinsiyetine uygun bir cinsel kimlik geliştiremediğini gösterir. Ve bu durum psikolojik olarak dikkate alınmalıdır. Çünkü kişinin biyolojik tasarımı ile üzerine inşa ettiği kimlik birbiri ile örtüşmemektedir ve bu birey için zorlayıcı bir durumdur. Kişinin biyolojik cinsiyeti ile edindiği cinsel kimlik örtüşmediğinde ortaya önceleri cinsel kimlik bozukluğu olarak tanımlanan bir durum ortaya çıkmaktadır. Yeni çalışmalarda 'cinsel kimlik bozukluğu' yerine 'cinsel kimliğinden hoşnut olmama' ibaresi kullanılmaktadır.

Ruh sağlığı alanında yaşanan sorunları sınıflayan DSM-5'e göre bir çocukta aşağıda 8 maddenin 6'sı olduğunda cinsel kimliğinden hoşnut olmama durumundan söz edilebilmektedir.

1. Karşı cinsten olmayı çok isteme ya da karşı cinsten olduğu konusunda diretme.
2. Erkeklerde, karşı cinsin giysilerini giymek isteme ya da kadınsı giyime ileri derecede öykünme vardır; kızlarda, yalnızca erkek giysilerini giymek isteme, kadınsı giysiler giymeme konusunda çok diretme vardır.
3. İmgesel ve düşlemsel oyunlarda karşı cinsin yerine geçmeyi çok ister.
4. Genelde karşı cinsin oynadığı oyuncakları, oyunları ya da etkinlikleri oynamayı çok ister. *(Oyuncaklar cinsiyetsizdir. Sağlıklı cinsel kimlik gelişimi için çocukların karşıt cinsin oyuncaklarına da sahip olmaları gerekmektedir. Burada söz edilen karşıt cinsin oyuncakları ile yoğun ve uzun süreli oyunlardır.)*
5. Oyun arkadaşlarını karşı cinsten seçmeyi çok ister.
6. Erkeklerde, erkeksi oyuncaklara, oyunlara ve etkinliklere karşı çıkma ve itiş-kakış oyunlardan belirgin kaçınma vardır; kızlarda, kızların oynadığı oyuncaklara, oyunlara ve etkinliklere belirgin karşı çıkma vardır.
7. Cinsel anatomisinden hiç hoşlanmama
8. Kişinin yaşadığı cinsel kimlikle eşlesen birincil ve/veya ikincil cinsel özellikleri çok isteme.

Cinsel kimlik oluşumu her şey yolunda gittiği takdirde, yani biyolojik yapı üzerine sağlıklı özdeşim kaynakları ve çevre koşulları sağlandığında normal olarak kazanılan bir süreçtir. Fakat genetik aktarım, biyolojik yatkınlık, ilk çocukluk yıllarında yaşanan yanlış özdeşim, anne babanın tutum ve davranışları ile kendi kimlik algılarındaki sorunlar, babanın etkisiz ve ilgisiz oluşu ya da özdeşim kurulmayacak kadar olumsuz bir örnek olması, annenin aşırı koruyucu ve dominant bir yapısı olması, özellikle cinsel travmalar cinsel kimlik sorunlarının yaşanmasına sebep olabilmektedir.

Psikodinamik açıdan bakıldığında, erkek çocuklarında cinsel kimlik sorunu, erken dönemlerde anne-çocuk arasındaki sembiozis, ayrışma-bireyselleşme ve özdeşim sorunları ile açıklanmaktadır. Psikanalitik yazılarda transeksüalizm, narsisistik bir bozukluk, cinsel bir sapkınlık ya da ayrılık

kaygısına yönelik bir savunma olarak tanımlanmaktadır.

Cinsel kimlik sorunu yaşayan çocukların anneleri ile yapılan çalışmalarda annelerin psikopatoloji oranları çok yüksek bulunmaktadır. Bir çalışmada Cinsel Kimlik Bozukluğu tanısı konan erkek çocukların annelerinde %53 oranında depresyon ya da sınır kişilik bozukluğu saptanmıştır. Öte yandan babaların genellikle ilgisiz ve uzak ya da saldırgan oldukları görülmektedir.

Bir çocuğun kendi cinsiyetinin dışında bir cinsel kimlik geliştirmesi sıra dışı bir durumdur. Bu durum dikkatle ele alınmalı çocuğun cinsel kimliğinin neden saptığı incelenmelidir. Gerekğinde uzmanlardan yardım alınıp çocuğun kendi cinsiyetine uygun bir cinsel kimlik geliştirmesi için çocuk desteklenmelidir.

Bu noktada en çok yapılan hata çocuğun karşıt cins oyun ve oyuncaklarına yöneldiği için suçlanması, “Onlar kız/erkek oyuncakları, sen kız mısın/erkek misin ki onlarla oynuyorsun” şeklinde çocuğun küçük düşürülmesidir. Bu durum çocukta cinsel kimlik sorununu derinleştirir. Hâlbuki çocuk cinsel kimliğini seçmez. Yukarıda değindiğimiz gibi bazen biyolojik nedenlerle, bazen psikolojik yaşantılar sonucunda, bazen de sosyal çevreden kaynaklı durumlarla cinsel kimliğini şekillendirir. Burada ailenin yapması gereken çocukla kişisel bir mücadele içine girmek değil, en yakın zamanda bir ruh sağlığı uzmanına danışmaktır.

Ancak ülkemizde cinsel kimlik sorunu eşcinselliğin normal olduğunu savunmak adına, cinsel tercihler ile birlikte ele alınmaktadır. Cinsel kimlik sorununun tamamen biyolojik kökenli normal bir yönelim olduğu ileri sürülmektedir. Bu yaklaşım, erken dönemde cinsel kimlik sorunu yaşayan çocukların yardım alma yolunu kapatmaktadır. Aynı zamanda çözüm için psikiyatri uzmanlarına başvuran cinsel kimlik sorunu yaşayan kişileri çaresizliğe itmektir. Ailelere çocukların yaşadığı bu cinsel kimlik sorunun normal olduğu ve müdahale edilmemesi gerektiği söylenmektedir. Hâlbuki erken dönemlerde yapılan doğru müdahalelerle bir çocuğun yaşadığı cinsel kimlik sorunu çözümlenebilmektedir. Özdeşim kaynakları düzenlenen, doğru kadın ve erkek rol modelleri ile karşılaşan, yaşadığı travmaları sağaltılan, anne-babalarının yaşadığı sorunlar ele alınan çocukların cinsel kimlik gelişimi serbest bırakıldığında ve yönlendirmesiz terapi yaklaşımları ile desteklendiğinde çocukların kendi cinsiyetlerine uygun cinsel kimliği edinebileceği bilinmelidir. Özdeşim kaynaklarını ele almadan, doğru anne-baba rol modelliğini düzenlemeden, çocuğun yaşadığı travmaları ele almadan tek çıkış yolu olarak translığı aileye empoze etmek doğru ve tarafsız bir yaklaşım değildir.

Çocukluk döneminde daha esnek olan cinsel kimlik çocuk büyüdükçe katılaşmaktadır. Ergenlik dönemi ile birlikte cinsel kimlik kökleşmekte, yetişkinlikle birlikte katılaşmaktadır. Bu aşamadan sonra cinsel kimliğin değişimi biraz zorlaşmaktadır. Cinsel kimlik kökleştikten sonra birey birkaç durum ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumda bazı bireyler ‘trans’ olarak tanımlanan yolu tercih etmektedir. Bu bireyler bedensel açıdan ya erkek ya kadındırlar, fakat kendilerini, buldukları

cinsiyetten başka cinsiyete ait hissederler ve olabildiğince bu hissettikleri cinsiyetin özelliklerine bürünürler. Bazı bireyler ise yaşadığı cinsel kimlik sorunu çözmek için biyolojik cinsiyetini tıbbi müdahalelerle değiştirme yoluna gidebilmektedirler. Medeni Kanun'un 40. maddesi bu işlemin nasıl olacağını düzenlemektedir. Bir kısım bireyler ise biyolojik yapıları ile edindiği cinsel kimlik arasındaki farkı dışa yansıtmadan kendi içlerinde çelişkiler ve çatışmalar yaşayarak sürdürme yoluna gitmektedir. Yetişkin bireylerin kendi cinsel kimlikleri ile ilgili nasıl karar vereceği ve hayata ne şekilde devam edeceği kendilerinin kararıdır. Bu konuda bir trans birey bunu kabullenmek ilgili bir yardım arayışı içinde de olabilir ya da cinsiyetine uygun bir cinsel kimlik geliştirmek için de yardım arayabilir. Ruh sağlığı uzmanının bu noktada bir tercihte bulunması ve yetişkin bir bireyi kendi doğru öngördüğü tek seçeneğe zorlaması doğru değildir.

Özetle, cinsel kimlik gelişimi, kimlik gelişiminin bir parçasıdır. Bebeklik döneminde başlamakta 3-4 yaşla birlikte çocuk kendi cinsel kimliğini ifade etmeye başlamaktadır. Çocukların kendi biyolojik cinsiyetlerine uygun cinsel kimlik geliştirmeleri beklenmektedir. Ancak kimi zaman biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörler cinsel kimlik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Unutulmamalıdır ki, bu sorun ortaya çıktığında erken yapılan çevresel, eğitsel ve terapötik müdahalelerle çocuğa yardımcı olmak, çocuğun cinsiyetine uygun cinsel kimlik gelişimini desteklemek mümkündür. Bu çocukları küçümsemek, bu durumun suçlusu olarak çocuğu görmek ve ailelerini dışlamak ise yapılacak en büyük yanlıştır.